

נושא השבוע: גונב ומזיק דבר איסור

המקור בפרשה: ותגנוב רחל את התרפים אשר לאביה (לא, יט), להפריש את אביה מע"ז נתכוונה (רש"י).

מסביב לשולחן

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

ראשי הישיבות

עיון גליון

דבר העורך

הגאון רבי אברהם יצחק כרול שליט"א מראשי ישיבת מיר ברכפלד

גניבת ע"ז מגוי, ובמעשה דגניבת התרפים

א) בפרשת ויצא (לא, יט) ולבן הלך לגזוז את צאנו, ותגנוב רחל את התרפים אשר לאביה, ופרש"י דלהפריש את אביה מע"ז נתכוונה. והנה ראיתי בספר פרדס יוסף בפר' וישלח (לה ד') שהביא נידון גדול בפוסקים אם מותר לגנוב ע"ז מגוי. ומש"ת שבות יעקב כ' דמותר לגזול ע"ז מגוי אפי' למ"ד גזל מגוי אסור מדינה, דהא כתיב ואשריהם תשרפון באש, ולכן גנבה רחל את התרפים. אולם המנ"ח והחמ"ד כ' דמכין דמותר לגוי ליהנות מע"ז שלו א"כ יש בזה איסור גזל.

והנה גם אם נאמר דמותר לגוי ליהנות מע"ז, אולם אם יש מצוה על ישראל לשרוף, ממילא זה כבר לא נחשב ממון, וכמו שביאר המק"ח בריש סי' תל"א בדברי רש"י בב"ק דף צ"ח ע"ב דאם בא אחר ושרפו לחמץ אחר שש דפטור, משום דהכל מצווין עליו לשרוף, אף דר"ש מתייר בהנאה אחר שש. רק שצ"ב אם יש מצוה על ישראל לשרוף ע"ז דגוי. ויתכן דאפי' אם יש מצוה לשרוף, מ"מ יעקב הקפיד על הגניבה משום שהיא לא שרפה את זה, ורק התביאה את התרפים, ויל"ע.

והנה לכא"ר אם גניבת הע"ז היא בכדי לאפרושי מאיסורא היא מותרת לקחת את הע"ז אפילו אם אינו איסורי הנאה, וכמו דאשכחן דרב אדא בר אבהו קרב בגר לא צנוע בברכות דף כ' ע"א, וכן מצינו דהלובש כלאים דקורעו אפי' בשוק (ע"ש דף י"ט ע"ב). ואולי כ"ז בשעת עבירת האיסור דוקא, וצ"ע לחלק בזה. וא"כ צ"ע מדוע הקפיד יעקב ואמר לא יחיה כיון שזה לאפרושי מאיסורא. וצ"ל דכיון שהיה בין כך יקח תרפים אחרים, אף בזה לאפרושי מאיסורא, ורב אדא בר אבהו שקרע את הבגד זה כדי לקדש את ה' ולעשות מתנאה, אבל לגנוב ע"ז במקום שהוא יעשה ע"ז אחר במקום, א"כ אין תועלת בזה והוא גניבה. וגם יתכן שבכך נח אין דין להפרישו מאיסור, ולכן היה אסור לגנוב. ועדיין צ"ב מדוע כ"ז התייר רחל לגנוב את התרפים.

ונראה ע"פ מה שנתבאר במק"א בס"ד, היה בהרל בין איסור לא תגנוב דנאמר לישראל בין מה דנאמר לגוי, והוא ע"פ משנ"ת ביד רמ"ה ב"ב דף ט"ז ע"א דמה שנאמר באיוב שהיה גזול שדה מיתומים ומשפחה ומחזירה להם זה מותר רק בגוי, אבל בישראל אסור, דהא גרסינן באיהו נשך (כ"מ ע"א) לא תגנוב אפי' ע"מ לשלם כפל. ויסוד הדבר (שמעתי מאאמורי"ר זצ"ל) שאצל גוי אם יש מטרה טובה אי"ז עבירה, אבל אצל ישראל אסור לעשות שום דבר טוב באמצעים פסולים.

וביתר עומק, שאצל גוי לא העבירה של לא תגנוב הוא מה שמחסר ממון מהשני, וזה חורבן העולם, אבל אם יהיה כוונתו לטובה שע"י החיסור הזה יהיה לו יותר א"כ אין לו גניבה, אבל בישראל העבירה של לא תגנוב לא הוי רק משום חיסור ממון, אלא שצטע הפעולה של הגניבה היא פועלה שמשחיתה את הנפש, ואפי' לגנוב משלו אסור, והקב"ה רוצה שכל מעשיו ודרכיו יהיו ישרים בעצמם, ולכן לישראל אסור גניבה בכל ענין.

ולפ"י אפשר לומר שרחל התנהגה עם אביה כמשפט לא תגנוב דבני נח, והיות וידעה שגניבת התרפים יהיה לו לחטות, שיעבד פחות את הע"ז, ואולי יחשוב ויראה באפסיות הע"ז שלו שניתן לגניבה, וממילא אין בזה איסור גניבה, דהיות ויש לו מטרה נכונה אין איסור בגניבה, ולא גרע מגזול שדה היתומים ומשפחה, אולם יעקב רצה להראות ללבן אין חזיון שלו, שהוא חזיון של קיום מצוות כישראל, שאין היתר לעשות מעשה גניבה, ולכן אמר על גניבה זו לא יחיה.

ב) והנה בקרא כתיב (לא, לב) עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה, נגד אחינו הכר נא מה עמדי וקח לך, ולא ידע יעקב כי רחל גנבתה. ופרש"י לא יחיה, ומאותה קללה מתה רחל בדרך. והנה בפר' ויחי (מח, ו') כתיב ואני בראי מפדן מתה עלי רחל בארץ כנען בדרך וכו' ויאברה שם. ומביא שם רש"י שע"פ הדיבור קברתיה שם שתהא לעזרה לבניה, כשיגלה אותם בנזוראדן והיו עובדים דרך שם, יצאת רחל על קברה וכוכה ומבקשת עליהם רחמים וכו'. וא"כ מה שפטרנה ונקברה בדרך היה זה זכות שבה, שמה יצא הצלה לבניה וכאן מבואר שזה קללה. וצ"ל דאי"ז סותר שגם מכה הקללה נפטרה בדרך, וגם שיהא זכות והצלה לבניה.

אמנם נתבונן איך באמת כל דבר משלם את השני, ודוקא הטעם שמתה בדרך מחמת הקללה של יעקב הוא מגביר את הזכות לבניה. דהא חז"ל אומרים (במד"ד איבה, פתיחתא אות כ"ד) שרחל אמנו מלמדת זכות לפני הקב"ה, אם הפורענות באה עליהם בשביל ע"ז שנקראת צרה, הלא הכנסתי צרות לביתי, ורש"י. ויעקב החורבן של בית ראשון היה עבור עון ע"ז, ורחל היא שמלמדת עליהם זכות.

והנה עצם הגזל לראות את אבן של בדרך הוא תיקון לחטא ע"ז. שהי שכמה דוברי קרבן רחל אמר, והם נחמדו ליד הקבר ונזכרו בצער מאמא רחל שמתה בצעירותה, ועוד בדרך לפני שבאה לביתה, וכ"ז למה משום שרצתה להפריש את אביה הגוי מע"ז, הרי דמשה ומסירותו נביה שלה שלא יעבדו ע"ז נגדה כל למות בדרך, ובראשי שזה יעזור את נביה לשוב בתשובה על חטא של ע"ז, ואז היא תצא ותעמוד ללמד עליהם זכות לסלוח להם על מה שחטאו בע"ז. א"כ ב' הטעמים משלימים זה את זה, וכן ש"י.

(עיוני רש"י בראשית)

הרה"ג מרדכי קרליבך

חיוב מיתה דרחל על גניבת התרפים

במשך חכמה ובכתבי הגר"ז כתבו לבאר מאמר יעקב ללבן שהגזול חייב מיתה, דהוא משום שחל על הגזל כמבואר בסנהדרין נז, ומאחר שרחל גנבה את התרפים נתייבבה מיתה, וענין זה בזה, וערמב"ן [פלא"א פי"ט] אם היו ע"ז, ובתרגום יונתן מבואר שהיה ע"ז, וכ"ה בזה.

ובשבות יעקב ח"ג סי' ל"ח כתב דודאי כל מה שעשתה רחל היה כדן, והטעם לכך, שאין איסור לגזול ע"ז של נכרי דאניה שוה כלום, אכן למש"נ מדברי הגר"ז והמש"ח שרחל באמת נענשה צ"ע, דכיון שע"ז אינה שוה כלום, למה יהא איסור וגנובה מן הנכרי, וצ"ע. והנראה בזה לחדש, כי הנה ברש"י חולין ד' ד"ה מפנין כתב דהמוכר חמץ לנכרי דמיו נאסרים למחלף, ומה דאיתא בקידושין נז: דכל איסור הנאה אינו תופס את דמיו להיות נאסר כמותו, היינו לאחרים, אך למחלף עצמו אסור שהרי אסור לו ליהנות מאיסורי הנאה, וראיה לזה הביא רש"י ממה דמבואר בפסחים לב. דהאכל תרומת חמץ בפסח אין לו דמים, ואם יכול למכור לנכרי וליהנות הרי יש לו דמים.

והשיג עליו הר"ש שם [א: ד"ה גמ'] דאם מכרו לנכרי אין המקח חל, כי איסור"ה ליתא במכירה כלל לפי שאין לו דמים, באופן דלפ"ז מה שכל איסורי הנאה [ולו"ה י"ז והקדש ושביעית] אין תופסין את דמיהן אין זה לפי שאין נתפס איסור הנאה על הדמים, אלא לפי שאין אלו דמי המקח כלל, ונמצא שאותן הדמים שנתן לו הלווקח למוכר הרי הם גזל ביד מוכר, כי מאחר שלא חלה המכירה צריך להחזיר המעות ללווקח.

אשר לכאורה יש לתמוה על דעת הר"ש שכתב דכל איסור"ה אינו במכירה לפי שאינו בר דמים, ואשר מה"ש כל איסור"ה אין תופסין את דמיהם, דא"כ למה ע"ז תופסת את דמיה, והלא אף ע"ז איסור"ה הוא ואין לו דמים כלל, וא"כ דמי הע"ז אינם דמי המקח כלל, ובשלא הקדש ושביעית בני דמים ניהו, ושפיר נתפס על דמיהם חלות שם הקדש ושביעית, אך חליפין ע"ז אינו דמי הע"ז כיון שאין לע"ז תורת דמים, וצ"ע.

ולכאורה י"ל דהנה בקידושין נז: מבואר דמקור דינא דדמי ע"ז אסורין נלמד מדכתיב והיית חרם כמותו כל שאמה מהיה הימנו הרי הוא כמותו, הלא לפי זה י"ל דמה דע"ז תופסת את דמיה אינו הלכה בהלכות דמי העבודה זרה, כי עפ"י האמת אין חל על דמי המקח תורת דמי ע"ז, אלא הוא הלכה בכל דמים שאמה מהיה הימנו, אשר לכן אף שבאמת אין זה דמי המקח מ"מ הרי דמים אלו הוא ממה שאמה מהיה מע"ז.

ויעוין במנחת שלמה סי' כ"ז שנסתפק בדין מי שנתן לחבירו אליל במתנה על תנאי שמקבל חזרו ויתן לו במתנה דמים או חפץ, וכתב בפטורו אין זה חליפין ע"ז כיון שאין הדמים דמי הע"ז, אך כתב דלענין ע"ז י"ל דאסור הואיל ומ"מ אמה מהיה את הדמים האלו מן הע"ז, ועוד צידד דמעשה זה בע"כ נעשה כמעשה מקח, ויעוין מה שהעיר בזה הערה עצומה בסוכה מא. בדין חליפין שביעית דלא אמרו בהם המצאנו זו וע"ז.

אכן מה שנראה בזה לחוש עפ"י דברי היראים הנ"ל יסוד איסור הנאה של ע"ז אינו כשאר איסורי הנאה, כי כל שאר איסורי הנאה עיקר איסורו הוא במעשה ההשתמשות, ע"ז, ובאמת שצריך יכול ליהנות בשמישו של איסור דיבוק עם הע"ז, ואשר מה"ש איתא בחולין ח. דמותר לשחוט בסכין של ע"ז, דאין חדשים מעשה ההשתמשות מ"מ אין כאן שום דיבוק ממון ולישותו יע"כ כי גוף מעשה השחיטה חשיב מעשה לקלוק.

והנה בשע"י ש"א פ"ט ופ"ו האריך דהנה יסוד מה שאין תפיסת דמים בחפץ של איסורי הנאה הוא משום דכל שבחכמותו חל בו חלות דין לאסור כל שימושיו, הרי שממילא פקע מעצמותו כל דין דמים, כי כל עיקר דמי החפץ הוא לשימושו, ואשר בזה ביאר מה דאסור"ה דרבנן יש לו דמים, דהוא לפי שאינו חלות הפקעה בהחפצא, כי אם דאקרקפתא דגברא רמי שלא ליהנות בשימושו, וכפי שיבואר לקמיה באורכה.

הלא מעתה נראה דבאמת לא פקעו מהעבודה זרה כל שימושי החפצא כלל, ועומדת לכל שימוש שהוא, ואך שמוטל אקרקפתא דגברא שלא ידבק בידו ממון ע"ז, ובאמת שצריך יכול ליהנות בשמישו של שחיטת בהמה כי זה הלא מותר בסכין של ע"ז כמש"נ, ומאחר שכן ה"ל כלל שאר איסורי הנאה מדרבנן דהחפצא בעצמותו יש לו דמים, ולכן אף דע"ז אסורה בהנאה מה"ת, מ"מ דמי הע"ז חשיבי דמי המקח, ודמי ע"ז אסורין.

ואשר יראה בזה עוד באופן אחר, דהנה בשע"י ש"א פ"ט ופ"ו האריך דמה שאיסור"ה אין לו דמים אין זה משום שאסור לו להשתמש בו, [דאילו מחמת כן י"ל דמאחר שהנכרים סוחרים בכל איסור"ה הרי שיש להם בעצמותו], ואך דעצם היותו חפצא של איסורי הנאה הרי זה מפקיע ממנו תורת דמים, כי זהו עיקר דינו של איסורי הנאה שחל בהחפצא ופקע ממנו תורת דמים, ועוד יבואר לקמיה כמה דרכים בזה. הלא מעתה נראה דכ"ז דוקא בשאר איסורי הנאה, שיסוד הדין נתפס בהחפצא, כערלה ומלאי הכרם שנתפס בהחפצא שאין איסורי הנאה ופקע ממנו תורת דמים, אמנם איסור הנאה מע"ז חל בייסוד, וכמש"נ

בשבוע שעבר קיים ארגון ידרשו' את הועידה הראשונה בארה"ב, לאחר התחזקות גדולה בקרב תופשי התורה באמריקה להצטרפות למסגרות ותכניות ידרשו' השונות.

הניסיון בארה"ב להיות דבק בתורה הוא ללא ספק גדול יותר מזה שאנו חווים כאן בארץ הקודש, המושגים אודות הרדיפה אחר השגת הממון, כמו גם הלחץ החברתי בנושא זה בארה"ב שונים במהות ממה שאנו מכירים.

אבל בעיקר – ההכרה וההערכה ללומדי תורה, למי שנטלו על עצמם לעיבוד הכל ולחיות אף חיי דוחק, לוותר לא רק על מותרות אלא לעיתים אפילו על דברים בסיסיים, אינה כפי שהיא בארץ.

זה הוא הדבר הראשון במעלה והחשוב ביותר לחינוך. וזו הייתה בשורת הועידה של ידרשו' בארה"ב. הנה לפתע הגיע הארגון הגדול והחשוב הזה ומעלה לראש מעייני היהדות החרדית באמריקה את ההערכה וההוקרה ללומדי התורה, לאברכים, למי שנטלו על עצמם לשבת בבית ד' כל ימי חייהם, לדעת ש"ס, לחזור לשנן ללמוד, להבחין, להציג את ידיעת התורה כמסורת החיים.

הנוכחים בועידה, כולם אברכים יקרים בגילאים צעירים ומבוגרים הביעו זאת על פניהם – שם בארה"ב בועידת דרשו הראשונה והעלו על נס את העובדה כי הנה קם דרשו ונעשה מעשה בתורה וההערכה ליושבי האהל, לדבקים בתורה ובלימודה מתוך יגיעה ועמל. והרי זו המטרה הנעלה, זו אמורה להיות שאיפת כל יהודי, העיסוק בעיקר, התבדלה בין רוח לגשם ובין עוה"ז לבדל לעוה"ז ועוה"ב. ואשריה ואשרי חלקם.

מה נצחק הלאו הלאו

שאינו זה איסור חפצא כשאר איסורי הנאה [שהחפצא אסור בהשתמשות], אלא הוא איסור גברא שלא ידבק בידו מאומה מהע"ז, ושיתרחק הימנה, ויניח להוסיף למשכ' כבעונ יו"ש בהקדמה, דכל איסורי ב"ה הוו רק איסור גברא, ואכ"מ].

ואשר נראה מוכרח כמש"נ, דלפי דעת הר"ן דאיסור הנאה מע"ז נדון כאביוזיהו דע"ז, הרי ע"כ דאי"ז איסור"ה בהחפצא, שהלא עבודה זרה עצמה עיקרה איסור גברא ולא איסור חפצא, וא"כ ודאי דכל איסור הנאה מע"ז אינו אלא איסור גברא, וענינה להתרחק מהע"ז שלא לידבק בידו מאומה ממנה, [ואף שלענין ישראל יש לפלפל דאיכא גם איסור חפצא כשאר איסורי הנאה, מ"מ בב"ב ודאי שכן הוא שאינו אלא איסור גברא].

צוק הוצאה לאור – נתן פלדמן

הופיע ויצא לאור בהוצאת צוק

עמק אפרים להגאון רבי אפרים ראובן זורביץ זצ"ל

על מסכתות יבמות כתובות

עכשיו בחנויות הספרים

הרה"ג אליקים דבורקס

האם מותר להחזיק

ממון חבירו כדי

להפרישו מאיסור?

יש לדון אדם שרואה את השני משתמש במאכל אסור או חפץ אסור האם מותר להשחית דברים אלו כדי להפריש את חבירו מאיסור, וכמו"כ יש לדון דאחי"נ דמותר להשחית דברים אלו אולם יש לברר האם צריך לשלם על מעשה ההיזק? והנה בגמ' ברכות דף כ' ע"א מסופר שרב אבא בר אבהו ראה כותית אחת שהיתה לובשת בגד לא צנוע כפי שכתב בעל הערוך ערך "כרב"ל שהוא בגד אדום כמו כרובלת של התרנגול ואין דרך בנות ישראל להתכסות בבגד אדום שהוא פריצות ומביא לידי עבירה, וכ"כ בשו"ת בנימין זאב סימן רפ"ב. קם וקרע את הבגד מעליה לבסוף נתגלה הדבר שכותית היא שמו את ההיזק בארבע מאות זוז, והיה צריך לשלם זאת לכותית. ומשעם מהגמי שחייב תשלומין היתה תוצאה מזה שהתגלה שהיתה כותית אבל אלמלי היתה בת ישראל היה פטור מלשלם, וכן משמע מפרש"י בלי"א שכתב וז"ל "מתוך מלון לשון המתנה אם המתנני הייתי משתכר ד' מאות זוז", והכוונה שאם היה ממתין לברר אם היא ישראלית או לא. עכ"פ משמע מהגמ' שני דברים א. שמותר להזיק את השני כשאדם מחזיק חפץ אסור כדי להפרישו מאיסור ב. אם הזיק את חבירו פטור מלשלם דמי הנזק. (עי' ביאור הגר"א על משלי כ"ט כ')

ולכאורה מוכח כן מדברי הגמ' בבא קמא כ"ח ע"א שהתירו אפילו להכות את חבירו כדי להפרישו מאיסור לגבי נרצע שכלו ימיו ורבו מסרהב בו לצאת ולא יצא (עי' תרומת הדשן סימן רי"ח הביא הב"י חו"מ סימן ת"כ), עאכו"כ כשאני מכה אלא רק מזיק ממנו מותר והיינו שהממון עצמו הוא חפצא דאיסורא. וכן כתב להוכיח בס' פתחי חושן דיני נזקים פ"א הורה ב', כמו"כ יש ראהי מדברי הרמב"ם בפ"י מהלכות כלאים הכ"ט "הרואה כלאים של תורה על חבירו אפילו היה מהלך בשוק קופץ לו וקורעו עליו מיד", וכתב ע"ז הרדב"ז שמקור דבריו הוא מגמ' ברכות הני"ל, היינו שהרמב"ם למד מהספור של רב אבא בר אבהו שמותר ומחויב לקרוע הבגד של איסור מחבירו, וכ"כ מקור זה בב"י יור"ד סימן ש"י וכן נפסק להלכה שם, ואין לומר שכוננת הרמב"ם שיקרע ע"מ לשלם שהרי פסק הרמ"א יור"ד סימן קנ"ז ס"א ובירור"ד סימן שש"ד סעיף מ"ח שאינו חייב להוציא ממון כדי להציל חבירו מעון, ובהכרח שהקורע בגד כלאים שעל גבי חבירו פטור מלשלם, ועוד דלא מסתבר שאעפ"י שחייב לקרוע שהיה חייב לשלם דמאחר דברשות ובציווי חז"ל עשה פטור מלשלם, יעוין גם בפירוש המשניות להרמב"ם שביעית פ"ה משנה ו' שכתב **"אסור לעזור עוברי עברה ולא יתקנו להם כלים אבל ראוי לקלקל להם"**.

בשו"ת לב אברהם (וינפלד) סימן ע"ה מביא רא"י שפטור מתשלומין מזה שפסק הרמ"א יור"ד סימן קנ"ז ס"א שאעפ"י שאמרו כל מקום שיש בידו מחתות ואינו מוחה הוא נתפס באותו עון מ"מ בדר שיש בו חשש סכנה אין צריך להוציא ממנו על זה, ועייש בביאור הגר"א (סק"ה) דאפילו אין חשש סכנה רק הפסד ממון מ"מ אין צריך להוציא ממנו ע"ז, וא"כ לפי זה איך חייבו לקרוע מעל חבירו הבגד הרי יתחייב לשלם וקיי"ל שאין צריך להוציא ממון להציל את חבירו מעון, אלא ודאי שבאמת הוא פטור מעיקר הדין לשלם. בשו"ת שואל ומשיב

מין הגר"נ קרליץ שליט"א

בגדר לאפרושי מאיסורא

תנן במס' שבת (ב' ע"א) גבי מלאכת הוצאה בשבת, דאם העני עומד ברה"ר ופשט ידו לתוך רה"י, ועקר חפץ מתוך ידו של בעה"ב, והוציאו לרה"ר והניחו, העני חייב ובעה"ב פטור. וקאמר בגמ' שם (ג' ע"א) דפטור ומותר, משום דלאו מידי קעביד. ודנו הראשונים שם, מדוע אין העשיר עובר על איסור משום לפני עור.

וכתב הרא"ש וז"ל, ואין לומר דהכא מיירי בכה"ג דאפילו אם לא היה נותנו בידו היה יכול ליטלו, דהשתא ליכא משום לפני עור לא תתן מכשול, כדמוכח בפ"ק דע"ז דמוקי להא דנותן כוס יין לנויר ואבר מן החי לבני נח דקיימי בתרי עברי דנהרא, ולא היה יכול ליטלו אם לא שהושיט לו, דמ"מ איסורא דרבנן איכא, דאפילו קטן אוכל נבילות ב"יד מצווין להפרישו כל שכן גדול שלא יסייע לו וכו', עכ"ל.

ונראה לפרש דהחויב להפריש אדם מישראל מאיסורים, יסודו ושורשו הוא ממצות עשה דהוכיח תוכיח את עמיתך, דכיון דיש חיוב להוכיח אדם מישראל כל שכן שיש חיוב לדאוג להפרישו מן האיסורים. וצ"ע דכיון דאפרושי מאיסורא נלמד מדין תוכחה, והרי באפרושי מאיסורא מותר אפילו לביישו, היינו דגם בתוכחה אם אינו שומע מותר לביישו, ובאפרושי מאיסורא שהוא שעת מעשה שייך יותר הך דינא.

(חוט שני ר"ה עמ' קכ"ד)

להוריד קדירת חבירו מהאש

הא דאינא במ"ב (סי' רנ"ג ס"א בביה"ל ד"ה ולא הניחם), דאם הניח קדירה באיסור והלך, דחייב אחר לסלקו משום אפרושי מאיסורא. ואע"פ דהמנח אינו כאן ודין אפרושי מאיסורא נלמד מתוכחה, מ"מ הרי אח"כ יבוא ויתברר לו שהורידו את קדירתו.

(חוט שני שם עמ' קכ"ה)

להשיב פלאפון שאינו כשר

המוצא פלאפון שאינו כשר, וידוע מיהו בעליו, אם הוא חשוד שישתמש בו לדברים אסורים פשיטא שאין צריך להחזיר לו.

ואם לא ידוע מיהו הבעלים, אין צריך להכריז על אבידה כזו.

(חוט שני הלכות פסח, קובץ ענינים חו"מ אות ט')

מהדורא רביעאה ח"ב סימן קמ"ז פסק שהרואה כלאים בשדה חבירו מצוה לעקרו (עי' חזו"א כלאים סימן א' ס"ק ט"ז וסימן ב' ס"ק י"א).

ונראה דמותר להזיק היינו שהממון עצמו הוא חפצא דאיסורא וע"י ההיזק ימנע חבירו מהאיסור אבל להזיק מבלי שימנע האיסור וכש"כ בממון אחר אסור לעשות כן וכפי שכתב בס' פתחי חושן הוי"ל.

בס' פשט ועיון (שטרנבך) מסכת ברכות ד"כ כתב שמדברי הגמ' ברכות הני"ל משמע שמותר לקרוע בגדי פריצות בלא רשות, וי"א שהוא הבין דין במכשיר טלויזיה וכדומה, ומיהו יש לחלק שדווקא אם הדבר מזיק לרבים כמו בגדי פריצות ברחוב מותר לקרעו, אבל אם יש בביתו טלויזיה אין רשות לשבור אותה דלשבור חפץ של איסור של השני **צריך הוראת חכם דווקא**. ולכאורה במעשה דגמ' ברכות משמע שלבשה בגד אדום לא צנוע וזה גרם להכשלה וכפי שכתב הערוך הני"ל.

עוד רא"י מובא בשו"ת לב אברהם הני"ל מדברי הגמ' ב"ק דף צ"ח ע"ב – אמר רבה גזל חמץ לפני הפסח ובא אחר ושרפו במזעזע פטור שכל מצוויו לבערו, ולכאורה מה שהכל מצווים לבערו אבד כהציל את הנגזל או הגוזל מבל יראה וכפי שכתוב בשו"ת נודע ביהודה קמא סימן כ', ומפורש שהמזיק ממון חבירו כדי להצילו מאיסור פטור מלשלם.

* * *

כתוב "ותגנוב רחל את התרפים אשר לאביה" (בראשית ל"א י"ט), ולכאורה הרי איסור גניבה היא מהשבע מצוות בני נח שחייב מיתה עליהן ואפילו ב"נ שגנב מב"י אחר כמובא ברמב"ם הלכות מלכים פ"ט הלכה ט' וא"כ איך גנבה רחל את התרפים? אולם נראה דמפורש מהפסוק "ולבן הלך לגנוב את צאנו ותגנוב רחל את התרפים אשר לאביה" (בראשית ל"א) ופירש רש"י "להפריש את אביה מעבודת כוכבים נתכוונה" וכן מובא במדרש רבה בראשית פרק ע"ד ה', ומסתבר שלמדה כן שלמדה זאת מאברהם אבינו ע"ה ששיבר את העי"ז של אביו תרח (עי' מנחת חינוך

מצוה תכ"ח ופירוש פנים יפות עה"ת עה"פ ותגנוב רחל וגו'). וכך מוכח בשו"ת שבות יעקב חלק ג' סימן ל"ח שכתב דמותר לגזול ע"ז מעכו"ם דכיון שעומד לבערו דכתוב "ואשריהם תשרפו באש" דינו כחפקר ואין כאן גזל, וכ"כ בשו"ת אבני נזר יור"ד סימן קכ"א דאין גזל בעי"ז שזה טובה לגוי להפרישו ורא"י מרחל ע"ש. (עי' שו"ת בית יצחק (שמעלקיס) ח"א סימן ט"ז ס"ק ד').

אולם כתבו האחרונים להעיר מדברי הוזה"ק פרשת ויצא דף קס"ד וז"ל "ואע"ג דרחל איהי עבדת לעקרא ליה לאבנה ע"ז אתענשת דלא רביאת ליה לבנימין **בגין דעקרא דאביה אע"ג דאתכוונת לטב"**, כלומר דנענשה שלא זכתה לגדל את בנימין ולא להיות עמו אפילו שעה אחת שהיה תינוק בן יומו מכיון שגנבה העי"ז מאביה וצערה אותו, ולכאורה משמע דאין היתר לגנוב חפצי איסור שיש לחבירו, וכן כתב להעיר בשו"ר ברכה יור"ד סימן רמ"א ומצוין דברי הוזה"ק דמה"ט לא זכתה לגדל את בנימין, טעם העונש לא על מעשה הגזילה אלא מפני שגרמה צער גדול בזה דאפילו אבא רשע שיש אומרים שאין מצות כיבוד עכ"ז אסור לצערו (עי' שו"ע יור"ד סימן ר"מ ס"ק כ'), ואע"ג שכוננתה היתה רצויה לטובתו עכ"ז הקב"ה מוקדם ע"ם צדיקים כחוט השערה, וכעין זה מצינו שאע"ג שיעקב אבינו נטל את הברכות עמ"י ציווי אמו אעפ"י "ויצחק צעקה גדולה ומרה" (בראשית כ"ז י"ד) וסבלו כלל ישראל לעתיד כינוד בחז"ל. בס' כרם יוסף על משכב ב"ק דף כ"ח כתב לציון מש"כ בס' חסידים סימן תתקכ"ד וז"ל "ולכן מזה בדרך **והלא כוונה להוציא עבודה זרה מבית לבן, אלא כיון שהיה יעקב שם והיה לה לשאול מיעקב אם יש לקחת את התרפים, הרי כעש חכם וחסיד לשאול ממנו אין לעשות דבר זה בלא נציח**". ולדברי יוצא שאילו היתה שואלת מיעקב לא היה נותן לה היתר לגנוב את התרפים וממילא לבן הצטער ע"ז וע"כ נענשה.

הגר"ח זוננפלד זצ"ל בשו"ת שלמת חיים סימן תשע"ו כתב לגבי קנאים ששרפו עיתונים שמלעטיץ כפירה ומינות שמביאים לבית מדרש ר"ל שאין צריכים לשלם היות וזה עון פלילי להביא כיצא בזה לבית המדרש, אולם יש להעיר ממש"ח בתשובותיו בסימן תשע"ז לגבי אותו מקום שנתאספו בחורים ובחורות בהוללות ואחד מתוך קנאות שלא היה באפשרותו למחות שבר את המנורה שהאירה ונתפרדה התבילה. ודן הגר"ח זצ"ל מה הדין לגבי תשלומי הנזק ופוסק שחייב לשלם, כתבו האחרונים להסביר דהיות והמנורה לא היה חפצא דאיסורא שעל ידו נעשתה העבירה לכן חייבו לשלם, משא"כ במעשה בגמ' ברכות דף כ' שהיתה לבושה בגד פרוץ בבגד היה החטא ואותו הוא קרע, ולכן פטור מתשלומין בכה"ג (עי' שו"ת תשובות והנהגות חלק א' סימן קל"ז ובסימן שס"ח).

* * *

דנו גדולי הפוסקים האם מותר לגדל בבית ציפורים, יש שהביאו מקור לאיסור מהגמ' בסוטה דף מ"ח ע"א עיי"ש. בספר "בוצנא קדשא" מהגאון רבי נתן קאליבעל זצ"ל (י"ל בשנת תרס"ד) מביא מעשה המסופר על הצדיק רבי זושא מאניפולי זצ"ל שפעם אחת כשהלך לקבל כסף מעשירים עבור מצות פדיון שבויים הגיע לבית מלון ורצה לשוחח עם בעה"ב ע"מ לבקש ממנו תרומה ובעה"ב לא היה בביתו. בינתיים הביט רבי זושא סביבו וראה בחדר ציפורים הכלואות בכלוב אשר מוציאות ראשן מבין הסורגים ומנסות לצאת, חמל רבי זושא על הציפורים הכלואות ואמר בלבו: הנה אני מתכת רגלי ממקום המקום לטורח למצוא כסף עבור פדיון שבויים, אבל גם אם אשחרר את הציפורים תהיה זו מעין מצוה של פדיון שבויים, מיד פתח רבי זושא את הכלוב והציפורים התעופפו הוצה לחפשי.

סמך למעשה זה יש לראות ממה שנאמר בפסיקתא דרב כהנא פסקה כ"ה "אמר רבי לוי משל לעוף שהוא נתון בכלוב ובא עוף אחר ועמד על גביו ואמר לו אשריך שמוזנותיך מצוים אצלך, אמר לו במזונות אתה מסתכל ובמצודות (בכלוב) אין אתה מסתכל", הרי שעדיף לעופות לעופף דרך חירות ולתור אחר מזונותיהם בעצמם ע"פ מה שכלואים בכלוב אף שדואגים למזונותם". וזה מה שנאמר בתורה "ועוף יעופף על הארץ" עוף מלשון תעופה דהיינו החירות שיש לו לעוף בחוץ ולא להיות סגור בכלוב.

ולכאורה יש להעיר על סיפור זה שהרי נכון שהרואה על חיים מתנייסר מחויב לחלצו מצרת מ"מ איך הותר לרבי זושא להזיק רכוש אחרים לשם כך? אולם י"ל שמכיון **שבעל כלוב הציפורים עוכר בכל רגע על איסור צבע"ח** נמצא שבשחרורם הצילו אותו מעבירה והוא בגדר של אפרושי מאיסורא והרי מותר להזיק ממון חבירו כדי להפרישו מאיסור וכפי שהבאנו לעיל מגדולי הפוסקים.

הרב נחום זאב רוזנשטיין

ישראל שקנה חמץ מעכו"ם בפסח זוכה בו ונאסר לאחור
הפסח, כדון חמץ שעבר עליו הפסח עי' רמב"ם חמץ ומצה פ"א ה"ג
ש"ת הריב"ש ס' תא. דאן זה מבואר לדעת הריטב"א, שכן
שולחנתו לבעלים ע"י זכות בעלות על איסורי המזה, כהא, כל
ישראל שקנה חמץ מעכו"ם בפסח, יכול לזכות בחמץ בפסח,

מכון ירושלים
הופיע
יד דוד
על מסכתות
גדרים נזיר וסוטה
להגאון רבי דוד זינצהיים זצ"ל
יו"ל לראשונה מכת"י המחבר עם
ממורות וצינונים

הנושאים הבאים

ויצא - גונב ומזיק דבר איסור, ותגנוב
 רחל את התרופים אשר לאביה (לֹא, טי),
 להפריש את אביה מעיניו נתכוונה (רש"י).
וישלח - הליכה במקום סכנה, קטנות
 מכל החסידים (לבי, יא), אל עימוד אדם
 במקום סכנה, שבת ל"ב א'.
וישב - זמן הדלקת נר חנוכה, עניינא
 דינמא
מקץ - הפסקה

באיסור הנאה, שהגזלן אומר הרי שלך לפניך, מפני שהם חזקו שאינו ניכר, כגון תרומה ונטמאת או חמץ ועבר עליו הפסח, כן היה הדבר ביד שומר ובפשיעתו גרם שיאסרו בהנאה, נחלקו האחרונים. לדעת הש"ך שם ס"ק ז אף השומר יכול לומר הרי שלך לפניך, ואין הדבר בין שומר וגזלן וכ"מ"ה בש"מ ק"כ צח ע"ב, ע"ה שהוגש בשם המורה לשומר, וכן צ"ל לרש"י ותוס' שמפרישים שומר שנגנז דינו שחיבב או מפני שחזק בידים או שהוא חזק הניכר, ולכן מי שהפקיד חמץ קודם הפסח ביד חברו, שעל השומר מוטל למכרו לגוי לפני זמן איסורו כמבואר בטור בש"מ א"ח סי' תמג סיף ו' ולא מכרו ונאסר החמץ, אם הוא בעין יכול לומר לו הרי שלך לפניך מג"א סי' תמג ס"ק ד וחק יעקב שם ס"ה, אלא שהחק יעקב שם סובר שאין זו פשעה כלל שאינו חייב למכרו אלא בתורת השבת גאולה וכן אפילו אם אינו עשוי בשבועה את החמץ פטור מלשלם, ולכן בש"ע הרב שם ובה"א שם. ועי' חת"ס א"ח סי' קה שהשיג בזה על החק יעקב. והמהרש"ל בים של שלמה ב"ק פ"ט סי' כ סובר שהשומר חייב בהיזק שאינו ניכר שנגרם בפשיעתו, שדוק גזלן שאינו חייב בשמירתו, וחייבו הוא על שעת גזלתו, כל שלא נשתנה הדבר, שההיזק אינו ניכר, יכול לומר הרי שלך לפניך, אבל שומר חייב בשמירתו במשך זמן הפשיעה שקיבל עליו, ולכן חייב גם על הפשיעה שלאחר כך שגרמה להיזק שאינו ניכר ועיין בבאורושל המהרש"ל שהובא בש"ת שער אפרים סי' כא ושער המשפט סי' סו. ועי' נה"מ שיש' שם וסעי' המשפט' שם שהביאו ראי' לחילוק היש' בין גזלן לשומר ממוס' ב"ב נו ב ד"ה פטיטא, א"כ שהנתי"מ עצמו סובר כהש"ך.

רבי מרדכי יעקב ברייש – רב ואב"ד ציריך
[תרגומו – תשל"ה] מכתב ידו

רכישת ספרים מממשל שחמס

זאת מהיהודים

נשאלתי בשנות המלחמה העולמית בארץ הדמים ארץ סלאוואקיה שמלכות הרשעה בשם שדרו חמסו וגולו את כל היהודים והובלו שודר לגולה למרחקים, ויש תחת ידם כעת הרבה אלפים ספרים וכתבי הקודש והם רוצים למכרם אם מותר ליקח אותם.

(א) מפולג אחד רצה לאסור ליקח אותם מהא דמבורא ברמ"א סי' רל"ו סעי' ח' דבספרים לא שייך יאוש כיון דאין מוכרין אותן רק לישראל – אבל לא רק כלל, חדא דשם מירי ר' קענין דציריך להחזיר לו הספרים משום דלא מייאש מהם, אבל הדמים שנתן הלוקח צריך בעל הספרים להחזיר לו כמו במקרקע דודאי לא מייאשו וכל השקלא וטריא רק אם צריך להחזיר לו הדמים ואנן פסקינן שם כשיטת התוס' וראש"ב ב"ק נ"ח א' ודלא כרש"י, וכל זמן שלא נתן לו הדמים תורה ודאי דמותר ללוקח להשתמש בשהם, כשאומר להציל נכונותי יעו"ש היטב. ועוד לענין ספרים מבורא להדי' בהג' הראש' שם דיש תקנה ליקח אותם בכדי דמאן דמסיק מהאי דהשולח אין לוקחין ספרים יתר מכדי דמיהן הא בכדי דמיהן מחויבין ליקח אותן כי היכי דלא לכוזיבניהו באפניהו כמבורא בהשולח שם, משמע להדי' דקורין בהם דמקשה שם ש"מ ס"ח הנמצא ביד עכו"ם קורין דילמא למיגנו, הרי להדי' בכדי דמיהן דקורין בהם אם לוקחין מהם ועי' ברש"י שם, ועי' בקצות סי' שניו ס"ק ג' בארוכה שפסק דבספרים יש תקנה לקנות אותם משום בזיון ואפי' קנה אותם לנצטלו ולא תנחין להשיב אברה עי"ש. א ועוד נראה בנייד אפשר דאין צריך אף להחזיר הספרים לבעלים ואף כשרוצים הבעלים ליתן לו חזרה המעות ודינם כשאר מטלטלין דשייכי בהו יאוש, דבאמת כדברי הרמ"א הגי' מבורא גם בתוס' ב"ק ק"ד ב' ד"ה המכיר וז"ל בספרים אין רגילות להתייאש דסוף יבאנו לידי ישראל דאין גנבים מוכרים רק לישראל ולסוף חזרין לבעלים וכו' עי"ש וכן ברמ"א בקצרה לענין אבידה בסי' רנ"ט ס"ג דבספרים לא מייאש מיניהו אף ברובא עכו"ם, וא"כ בנייד לדאבן גדול כמבורא כאשר שמענו שהבעלים הלכו שודר לגולה בעירום וחוסר כל, השם ירחם, ולית דין ולית דיין רק משפט מערק לגבי האומללים הללו וידועים אנו מה נעשו בספרים כשאר ארצות הדמים שנשרפו לעין כל ובבזיון גדול, ובאופן זה ודאי הבעלים מייאשו, ודמי ממש לשטף נהר חמורו ואין יכול להציל דמבורא בב"ק קט"ז ב' דיכול לומר מהפקידא זכנא ובקט"ז שם שיירא שהיתה הולכת בדרך הציל לעצמו בדבריהם שחולקין לאבוד דינם כהפקד, וכן מבורא בתוספתא כתובתא ק"ח א' סדר"ה חנו, ובר"ן לשבת ק"כ ד"ה חשבון וז"ל הרי הוא מופקר לכל כמו מציל מוטו של ים, וגמ' מפורשת בב"מ כ"ב דין דמציל מוטו של ים, ונפסק בשו"ע רנ"ט ס"ז, רק ברמ"א שם דלפנים משורת הדין יש להחזיר, ונ"ד דומה ממש לזה.

אכן כמורמה שרובין פולין בשעתם הוציאו כרוז או חרם שלא לקנות ספרים מארץ הדמים בשעתו, וצריכים להתיישב אי חל זה גם כעת, אבל עפ"י דין ודאי אין שום ספק.

מזוה, היה אפשר לדון בזה. אבל הרי הדין הוא שאין איסור וזה רק מצווה כמו שכתוב במדכי לכן אסור לעשות מעשה מגונה של גניבה לצורך זה.

עובדות רבות לימדנו גדולי ישראל על זהירות בעשיית מצווה 'בהאה בעבירה'. גם כשהדבר נוגע לז'בין אדם לחבירו' וידועים דברי רבנו רבי ישראל מוסלנט על המשכמים לסליחות ומעירים את עזרת הבית להכין להם כוס תה חם. יגועה הנהגתו של מרן החפץ חיים שלא לומר בליל ש"ק בבואו עם אורח מבית הכנסת 'שלום עליכם' אלא לקדש מים שהרי האורח ודאי רעב.

למדנו מפרשה זו כי עלינו לשקול היטב כל פעולה שאנו עושים למען מטרה נעלה האם היא מותרת. ההתלהבות ורגש הקדושה שיש לנו בעשיית מצווה ובעשיית חסד עלולים לסחוף אותנו לשיקול דעת מוטעה.

ו'תגנוב רחל את התרפים'

יעקב אבינו מרגיש שצר לו המקום בבית לבן, הוא שומע את דברי יאסיו 'לקח יעקב את כל אשר לאבינו' הוא רואה את פניו של חמוי לבן ש'איננו עימו כתמול שלשום'. ואז הקב"ה מתגלה אליו ואומר לו 'שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עימך'. הוא יודע שדרך קשה לפניו, עליו לצאת למסע ארוך עם ילדים רכים. הוא מחליט להתייעץ עם האימהות עם רחל ולא,

כי כל מה שנוגע לגידול וחינוך הילדים מסור לאימהות. כך נהג אברהם מאז שאמר לו הקב"ה 'כל אשר תאמר לך שרה שמע בקולה' כך נהג יצחק שקיבל דעתה של רבקה על חינוך הבנים. וכך נוהג יעקב הוא קורא לרחל וללאה אל השדה מספר להם את כל השתלשלות העניינים ואת דברי מלאך האלוקים 'קום צא מן הארץ הזאת ושוב אל ארץ מולדתך'.

רחל ולאה מסכימות לדבריו של יעקב ואומרות: 'כל אשר אמר אלוקים אליך עשה'. ומיידי יוצאים לדרך. רחל מנצלת את העובדה שאביה לבן 'הלך לגוז את צאנו' והיה רחוק מרחק שלשה ימים מהם. 'ותגנוב רחל את התרפים אשר לאביה'.

התרפים היו מין עבודה זרה שעל ידי פעולות מסוימות היו מדברים. הרב שפתי כהן זצ"ל רמז זאת בשם: התרפים שהיו מתירים פיהם ומדברים על ידי כשפים. הרמב"ן כותב: 'התרפים' לרמז בשם כי דבורם כמו נבואה רפה תבוא ברוב ותכזב לעיתים רחוקות'.

רבנו בחיי מביא את דברי המדרש: 'למה גנבה אותם, כדי שלא יהיו מגידים שיעקב בורח'. ללמדנו שכונותה של רחל טובה הייתה לאפשר להם לברוח בבטחה. רש"י מביא את דברי המדרש: 'להפריש את אביה מעבודה זרה נתכונה'. ללמדנו כי כונותה של רחל לטובה הייתה, כדי לנתק את אביה מעבודה זרה. והוסף על כך רבינו אליהו מזרחי 'שעל כן נאמר: ותגנוב רחל את התרפים אשר לאביה והיינו שלא רצתה שיהיו לאביה ויכשילוהו בעבודה זרה'.

רבנו בחיי מביא גם את דברי רבנו חננאל שכותב סיבה נוספת מדוע רחל גנבה את התרפים שכונותה הייתה לטובה 'כדי שיחזור בו ושיאמר אלוה הגנוב אין בו ממש כדבר יואש: 'אם אלוהים הוא ירב לו כי נתן את מזבח'. שיפכוהו עיניו ויבין כי אלוהה שאפשר לגנוב אותו אין בו ממש'.

על אף שכונותה של רחל טובה הייתה, מביאים את דברי הזוהר הקד' שכותב שרחל נענשה על גניבת התרפים 'שכיוון שציערה את אביה בגניבה הצטערה במידה כנגד מידה בלידת בנימין בה עד שמהם בלידתה'. גם אם הייתה הצדקה לגניבת התרפים רחל נענשה על כך. ללמדנו כי אין המטרה מקדשת את האמצעים.

לא כל דבר שנראה לנו כאמצעי ראוי והגון למטרה נעלה מותר לנו לעשותו. אם הדבר אינו כדון אסור לעשותו. על שאלות כאלו שהובאו לפני מרן הגר"י הלוי מבריסק היה רגיל לומר 'עם הרוש הדת לא בונים את הדת'. אי אפשר אסור לעשות ידישקייט על ידי מעשים אסורים.

הגאון רבי יעקב אידלשטיין שליט"א סיפר על פסק של רבנו החזו"א בשאלה כזו שנשאלה על ידי בני הישיבה שפעלו במחנות העולים בימי ראשית המדינה. 'היה אז חורף קשה מאוד ומנהלי מחנות העולים ניצלו זאת למסע ההעברה על הדת שניהלו. כשהילקו בגדי חורף לעולים חילקו בגדים רק לאלו שרשמו את הילדים בבתי הספר שלהם והענישו את מי שרשם לבתי ספר דתיים ולא נתנו לו בגדי חורף'.

'החוק היה אז שרק במשך שבועיים אפשר לרשום ילדים לבתי ספר ואם אחרי הפסידו את כל השנה. חלוקת הבגדים הייתה באותם שבועיים. החלטנו שהבחורים עצמם יצאו לבילה מבית לבית ויבקשו בגדים בתרומה לעולים החדשים. ה'מגבית' הצליחה והביאו שקים שלמים עם בגדים. ואז התעוררה השאלה: יש מהבגדים שיש עליהם חשש של שטעון. האם לחלק את הבגדים כמו שהם ולהודיע להורים שצריך לבדוק את הבגדים משטעון או לבדוק קודם'.

הבעיה הייתה שהבדיקה תיקח זמן ועד שיבדקו את הבגדים יסתיימו השבועיים של הרישום. ושאלו את החזו"א ואמר שקודם יבדקו את הבגדים ורק אחר כך יחלקו ואף על פי שיעבור זמן הרישום. מפני שלא יתכן שבגלל שמדקדקים במצוות ועושים על פי ההלכה יגרם נזק לחינוך של כלל ישראל, ויכרך שלא יהיה נזק'.

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א נשאל על ידי אברך שנתבקש לומר דברי חיזוק לפני קהל שהיו בתוכו גם נשים שאינן צנועות. האם ללכת לשם או לא. והביא שרצה להגיד לו מה שמובא על רבנו החפץ חיים שאמר בסוף ימיו דרשה גדולה ביולנט ורננו עליו ואמר להם הרי הדין הוא שאם יראו אישה טובעת בנהר ולא יצילו הרי זה חסיד שוטה ועובר על לא תעמוד על דם רעך. ושאל שאלה זו לגיסו הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א שענה לו על פי דברי החזו"א באו"ח סוף סימן ט"ז שכותב: 'ומהאי טעמא אפשר לצדד להקל בזמן הזה להגיד תוכחה ברבים ולהזכיר דברי חז"ל', אף שיש פרושות ראש כנגדו ומשום עת לעשות לך'.

על שאלה נוספת בעניין זה הן הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א בשאלה על אישה שחזרה בתשובה אך בעלה אינו מניח תפילין והמחזות בבית ספק פסולות. האישה באה לשאל האם מותר לה כבעלה ישן להוציא כסף מארנקו ולקנות תפילין ומזוזות והיא תגיד לו שזה מותר והוא לא ידע מזה. כשנשאלה השאלה אמר לה: 'הרי כתוב לא תגנוב'. והיא ענתה 'הרי מזוזה זה שמירה וסכנה להיות בבית בלי שמירה'. ומביא שחזונו מרן הגר"י אלישיב זצ"ל דן בשאלה זו והשיב כי לגבי תפילין זו שאלה על המצוות שהן דין של בית דין ולא כל אחד יכול לעשות מעשה. לגבי מזוזה הבעל מחויב לתת לה מדור ואם היה איסור לגור בדירה ללא

חילוקי הגניבה תלויה

בצורת האיסור שבה

הגה"ח רבי אברהם וילנר זצ"ל מצדיק ירושלים בדור הקודם, השתתף באירוע בו היה צריך להראות מעלתם של ישראל כלפי אומות העולם. ודבריו היו בהמחשה מאלפת:

הבה נתבונן, בחילוק המהותי שיש בין אומות בעולם לישראל, בכל המדינות, כשבן אדם גנב דבר מה מחבירו, עוצרים אותו ושופטים אותו להכניסו מאחורי סורג ובריק, ומי שם בבית הסוהר!!! גנבים גדולים יותר... מה שנותר לאותו גנב, הוא ללמוד האין יוכל לגנוב ביתר ערמה וללמוד דרכיהם הנלוות של יתר האסירים שנמצאים אתו וסגורים מאחורי סורג ובריק עד לשחרורם.

ואילו, אצל ישראל, כשאדם גונב קובעת התורה למכור אותו בגניבתו, והלא דבר פלא הוא, האין יקחו אדם שהוא גונב ויכניסו אותו לבית יהודי אחר שיצטרך לעובדו, והרי בסברא ראשונה נראה כי גנב מקומו להיות כלאו מאחורי סורג ובריק, והאין יקבלוהו יהודים לביתם.

ויתרה מכך, כשמגיע העבד לבית אדונו, שנינו כי אם אין לו לאדון אלא כרית אחת לשכב עליה נותן הוא לעבדו והוא ישן ללא כרית לראשו, והאין יתכן שגנב שנטל מחבירו דבר מה יגיע לבית יהודי ועוד יהיה עדיף על אדונו בצרכיו השונים.

אלא שמכך למדנו, מעלתם של ישראל על פני האומות, שרצתה התורה לחנך את הגנב ולהניאו מדרך זו שפיתחו היצר ליכנס אליה, ולהעבירו לדרך הטוב והישר, ועושים זאת על ידי שמוכרים את העבד לבית יהודי, ששם מתנהלים חיים יהודיים ראויים, והגנב שרואה ומבחין בכך מייטיב את דרכיו.

ובראותו כי האדון נוהג בו במסירות ולא כעבד המשרתו, עד כי בהיותו לו לאדון כר אחד למשכב הוא נותן זאת עבורו ולא עבור עצמו, לומד הוא עד כמה טובה היא דרכו של אדונו, ובכך לומד ממנו אף יתר הדברים, ונמצא שבסבים עבודתו יוצא הוא מחונך יותר, ויכול הוא להמשיך בחייו בבטחה.

אף בקביעת התורה שהגונב ישלם תשלומי ד' וה' על גניבתו, כשמתבוננים רואים עד כמה חסה התורה על היהודי, מה שלא נמצא כלל במשפטי וחוקות הגויים, והחילוק אם ישלם ארבעה או חמישה תלויה במדת הסבל שהיה לו בעת הגניבה, שכן שור שלקחו ברגליו סבל פחות ולכן קנסוהו לשלם חמישה, ואילו השור שנטלו על כתיפו ישלם ארבעה.

ואף ענין זה נצרך להבנה, בהיותם גנבים שנטלו בהמה מחבריהם, מה חילוק הוא אם נטלוהו בצורה שגרמה להם לסבל או לאו, וביותר שעל פי זה נקבע גודל העונש שישאו על חטאם זה.

אלא שבאה התורה ללמדנו שהעונש תלוי אף הוא בצורת האיסור, ומתחשבים חז"ל בסבל הנוסף שהיה מנת חלקו באותו מעשה, ועל פיו נגזר עונשו. כך גם אם גנב דבר איסור שבין כה נצרכים להשמידו, חומרת הגניבה פחותה, וכך גם יגזר עונשו בהתאם.

אחים הקר

רשת בשר למהדרין

פוטו ציון

צילום אירועים, מצלמות וסטודיו

הל פז-רשת למוסיקה

ירושלים-ב"ב-חיפה

פוטו

סטודיו

• בחסותם האדיבה של בעלי עסקים תומכי תורה לברכה, הצלחה וכטו"ס •

לעילוי נשמת

רבי יצחק בן ר' אליהו ואסתר זר

המנעול הנאמן זאב חורוביץ

דלתות פלדה ומפתחות

צבי ורצברגר

בית האגריה

הישיבה

מוקד 'חינוך' לרבותא, רישום וייצוג

1-800-20-18-18 שבת